

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ У СТАТИСТИЦІ УКРАЇНИ

В. Ю. Соловйова, *ст. зр. МЕ-14⁴⁵*
Кіровоградський національний технічний університет

Процес переходу України до ринкової економіки досить складний і потребує впровадження низки реформ. Однією з них є докорінна перебудова національного обліку та статистики. Цей процес має довготривалий еволюційний характер і задля прискорення потрібно засвоїти досвід, накопичений країнами з розвинутою ринковою економікою та запровадити нові міжнародні стандарти обліку і статистики. Система національних рахунків це найважливіший сучасний міжнародний стандарт ООН в галузі національного рахівництва, який є важливою складовою економічної статистики в країнах з ринковою економікою.

Метою цього дослідження є розглянути рівень розвитку національних рахунків з часів незалежності України, проаналізувати результати впровадження нових міжнародних стандартів національних рахунків у статистиці та знайти шляхи розвитку даної системи в Україні.

Система національних рахунків (надалі – СНР) в більшості країнах світу є формою офіційного статистичного обліку, що регламентована на законодавчому рівні. Одна з найважливіших її функцій полягає у відображенні траєкторій руху різноманітних економічних потоків (товарів, послуг, доходів, фінансових ресурсів) від початкових етапів економічного відтворення до завершальних. У системі національного рахівництва забезпечено логічну послідовність всіх етапів економічного процесу: виробництво, споживання, зберігання, розподіл отриманих прибутків, інвестування, використання та накопичення, формування національного багатства та зовнішньоекономічні зв'язки. Розглянемо визначення, що надається в Концепції розвитку системи національних рахунків, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 413-р як «...комплексна, послідовна, узгоджена система оцінки економічних операцій і показників, які застосовуються для опису та аналізу макроекономічних процесів» [1].

Складання національних рахунків України було розпочато в 1993 році, а їхні показники включають дані починаючи з 1990 року. Основою національної методики став міжнародний стандарт СНР 1993 року, доповнений положеннями Європейської системи національних та регіональних рахунків 1995 року. Протягом двох десятиліть років удосконалювалася статистична та адміністративна інформація, а також методики, що використовуються для розрахунку показників [2].

В 2003 році була прийнята Програма розвитку національних рахунків України на період до 2010 року. У Програмі було передбачено напрямки вдосконалення річних, квартальних та регіональних розрахунків, таблиць «витрати – випуск», впровадження системи класифікацій, формування цілісної системи статистичних та адміністративних даних, розвиток форматів публікацій показників рахунків і методологічних положень. Результатом виконання цієї Програми стало впровадження в статистичну діяльність України практично всіх основних елементів національних рахунків, передбачених міжнародними стандартами. Крім того, зазначена Програма дала поштовх розвитку системи сателітних рахунків, передбачених міжнародними стандартами. Необхідність складання цих рахунків була обумовлена потребою в додатковій інформації, що характеризує розподіл і використання ресурсів в окремих галузях діяльності. Впровадження основних положень СНР 1993 у статистику України поряд із постійним вдосконаленням статистичних спостережень

⁴⁵ Науковий керівник – Т.А. Немченко, асистент Кіровоградського національного технічного університету

та адміністративних даних забезпечило сприятливі передумови для подальшого удосконалення показників національних рахунків [3].

Першою зміною стало впровадження нової версії Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД 2010), національну версію якої було розроблено на основі NACE Rev. 2. Для цього дані рахунків виробництва й утворення доходу за попередні роки було перераховано з класифікації КВЕД 2005, основаної на NACE Rev. 1.1, шляхом використання “шахових” матриць, складених для кожного інституційного сектору економіки. Схожі матриці було складено для показників випуску, проміжного споживання, оплати праці, споживання основного капіталу, в той час як показники валової доданої вартості та операційного прибутку було отримано розрахунковим шляхом. Для сектору не фінансових корпорацій використовувалися дані структурної статистики підприємств, отримані шляхом прямого перекодування в статистичному реєстрі підприємств. Для сектору домашніх господарств як виробників було використано дані Міністерства доходів і зборів. Для інституційного сектору загального державного управління перерахунок проводився на основі детального аналізу кодів функціональної та програмної класифікацій державного та місцевих бюджетів. Особливістю перерахунку для сектору фінансових корпорацій стало включення сегменту інституційних одиниць, які раніше входили в сектор не фінансових корпорацій. Аналогічний підхід було застосовано і для перерахунку показників у постійних цінах.

Перехід до нових міжнародних стандартів у сфері макроекономічної статистики вимагає узгодження діяльності міністерств, відомств і Національного банку України у процесі складання даних, які використовуються для побудови національних рахунків. Важливу роль у координації їхніх дій відіграло прийняття Урядом України чергової п’ятирічної Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року, в якій Держстат взяв на себе зобов’язання запровадити основні методологічні зміни СНР 2008, а інші виробники макроекономічної статистики – вдосконалити показники статистики державних фінансів (Мінфін, Казначейство), статистики платіжного балансу і грошово-кредитної статистики (Національний банк, Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку)[2].

В контексті переходу України до нових міжнародних стандартів СНР можна виокремити ряд проблем, пов’язаних із процесом адаптації цієї Програми в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення:

1) Відсутність доступу до інформації на офіційному сайті Держкомстату України щодо СНР-2008, що суперечить загальним вимогам Записки Генерального секретаря міжсекретаріатської робочої групи з національних рахунків. Тобто, необхідно розробити процес доведення інформації таким чином, щоб це було зручно та доступно для кожного користувача [4].

2) Офіційне розповсюдження тексту Програми розпочалося ще 4 вересня 2009 року. Але, ні сам текст, ні супроводжуюча інформація не були перекладені на державну мову – українську. Хоча, статистичний відділ ООН готовий надати допомогу з перекладу на мови країн-членів. Щоб вийти з цієї ситуації, можна оголосити конкурс на отримання гранту на переклад тексту Програми та «Змін в порівнянні із системою національних рахунків 1993 року».

3) У записці Генерального секретаря міжсекретаріальної робочої групи по національним рахункам наголошується на тому, що сучасні статистичні системи мають бути обов’язково забезпечені відповідними ІТ-технологіями, але ця проблема постає гостро як ніколи через відсутність достатнього фінансування. Встановлення цих система сприяло би точнішому дослідженню економічних циклів та попереджувало про час настання критичних точок на циклічній кривій [5].

У національних рахунках України завершено перший етап переходу до оновленої методології СНР 2008. В рамках Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року планується продовження цієї роботи, спрямоване на подальше впровадження нових положень національного рахівництва, удосконалення статистики платіжного балансу,

статистики державних фінансів і грошово-кредитної статистики, що в найближчому майбутньому забезпечить якісно новий етап у розвитку системи макроекономічної статистики України як єдиного комплексу макроекономічних показників.

У національних рахунках України завершено перший етап переходу до оновленої методології СНР 2008. В рамках Стратегії розвитку державної статистики на період до 2017 року планується продовження цієї роботи, спрямоване на подальше впровадження нових положень національного рахівництва, удосконалення статистики платіжного балансу, статистики державних фінансів і грошово-кредитної статистики, що в найближчому майбутньому забезпечить якісно новий етап у розвитку системи макроекономічної статистики України як єдиного комплексу макроекономічних показників.

Покращення думки міжнародної спільноти про економічні, соціальні та політичні процеси, які відбуваються на теренах нашої країни – одна з можливостей, яку надає нам встановлення чітко сформованою та регульованою системи статистичної звітності, що має відповідати нормам міжнародного статистичного обігу. Даний процес сприятиме збільшенню обсягів залучення фінансових інвестицій та впровадженню передового досвіду в економіку країни і, відповідно до думки меркантилістів, збільшувати своє національне багатство шляхом збільшення експорту виробленої продукції. І, як результат впровадження чіткої статистичної системи, матимемо стабілізацію економічних процесів, стрімке економічне зростання добробуту як окремого громадянина, так і країни в цілому.

Усьому вищезазначеному сприятиме введення нових стандартів національного рахівництва, які наразі запропоновані статистичною комісією ООН. Зараз стоїть лише питання швидкості реагування керівництва країн всього світу і нашої зокрема на їхнє впровадження та вибору оптимальних заходів якісної адаптації до національних особливостей системи рахівництва. Саме тому перед сучасною економічною та кібернетичною наукою постає серйозне завдання, яке полягає в розробці методів переходу на нові стандарти СНР-2008, шляхом забезпечення її новими програмами та адаптацією вже існуючих інформаційних ресурсів, що були створені за кордоном. Метою створення даної інформаційної бази є збір, обробка, узагальнення, систематизація, перевірка та аналіз необхідних для системи рахівництва даних. Для фахівців, що працюють в системі підвищення кваліфікації працівників державного управління та державної статистики, працівників вищої школи, що забезпечують підготовку фахівців з економіки, державних службовців актуальною і важливою є мобільність в частині уточнення теоретичного матеріалу та практичної підготовки стосовно системи національного рахівництва стандарту 2008 року.

Список літератури

1. Концепція розвитку системи національних рахунків. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 липня 2002 р. № 413–р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/document>
2. Система национальных счетов, 2008. Комиссия Европейских сообществ, МВФ, ОЭСР, ООН, Всемирный банк, Нью-Йорк, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
3. Програма розвитку системи національних рахунків на період до 2010 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.04.2003 № 475 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/475-2003-%D0%BF>
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Записка Генерального секретаря міжсекретаріатської робочої групи по національним рахункам від 14.12.2009 р. – Комітет статистики ООН.